

Correctievoorschrift VWO

2023

tijdvak 1

geschiedenis

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*
Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.
- 2 Als gevraagd wordt naar het noemen van één van de negenenveertig 'kenmerkende aspecten', is een letterlijke weergave daarvan niet vereist. Er kan in de regel worden volstaan met een juiste omschrijving van het 'kenmerkend aspect' of van dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

---

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 6, 4, 5, 1, 3

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

---

2 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het stadsbestuur liet de mannen afbeelden omdat die door het doden van de alleenheerser een bijdrage hadden geleverd aan het begin van de Atheense democratie (waarvan het bestuur deel uitmaakte) 1
- Door te laten offeren bij de standbeelden bleef het doden van de alleenheerser onderwerp van gesprek / in het geheugen, waardoor de inwoners van Athene eraan herinnerd werden dat in Athene geen alleenheersers werden toegestaan / dat de democratie waardevol was (wat het denken over politiek beïnvloedde) 2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Met deze beelden kun je illustreren:

- 'de klassieke vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur' (omdat de beelden gemaakt zijn in de klassieke stijl / gekopieerd zijn in de Romeinse tijd) 1
- 'de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde' (omdat dit past bij het verspreiden van Romeinse kopieën van Griekse beelden) 1

Opmerking

Als in het antwoord wordt ingegaan op 'de ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat', wordt geen scorepunt toegekend (omdat dit niet past bij de Romeinse kopie van de beelden).

De middeleeuwen

---

4 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Karel suggereert politieke continuïteit met het Romeinse Rijk (door zichzelf Imperator te noemen / als een Romeinse keizer te laten afbeelden) 1
- waarmee Karel de boodschap wil overbrengen dat hij (net als de Romeinse keizers) een machtig leider is / voor een sterk rijk zal zorgen 1
- Karel wil (met de tekst 'christelijke religie' / de afbeelding van een kerk) bevorderen dat er in zijn rijk één godsdienst wordt aangehangen 1

5 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De paus wil bereiken dat de leenmannen van de graaf de kant van de paus kiezen door te beweren dat hij de adel/de leenmannen vrij kan maken van de verplichtingen aan de graaf / de beschikking kan geven over de landerijen van de graaf 1
- waarmee de paus gebruikmaakt van '(het ontstaan van) de feodale verhoudingen in het bestuur' 1
- De paus vergelijkt de strijd tegen de Albigenzen met de kruistocht tegen de Saracenen, wat past bij 'de expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten' 1

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag een juiste uitleg bevat over het inzetten van de bestuurlijke verhoudingen, wordt 1 scorepunt toegekend aan het passende kenmerkend aspect uit de vroege middeleeuwen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de bron blijkt dat in Europa verschillende (spot)namen voor begijnen bestaan (waaruit kan worden vastgesteld dat de beweging zich heeft verspreid) 1
- Uit de bron is op te maken dat Jakob van Vitry een voorstander is van de beweging van de begijnen / de begijnen binnen de kerk wil houden, waardoor zijn beeld van hun motieven (dat al deze meisjes zeer vroom zijn / hun maagdelijkheid willen behouden) wellicht eenzijdig is / waardoor hij geen oog heeft voor kritiek op begijnen 2

Opmerking

Alleen als in het antwoord op de tweede deelvraag wordt ingegaan op de eenzijdigheid van het beeld dat Jakob van Vitry schetst, worden scorepunten toegekend.

7 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De kritiek van de koningin:

- had een politieke achtergrond omdat de patriciërs met een adellijke levensstijl wilden laten zien dat zij macht hadden in het stadsbestuur, terwijl de koningin vond dat de macht bij de koning/adel moest blijven 1
- had een sociale achtergrond omdat de patriciërs zich door hun luxe levensstijl opstelden als gelijken van de adel / hun status wilden verhogen, terwijl de koningin vond dat de adel/zijzelf door hun geboorterecht een hogere status had dan burgers 1

Opmerking

Alleen als in het antwoord wordt aangegeven op welke wijze de levensstijl van de patriciërs invloed had op hun politieke/sociale status en een daarbij passende kritiek van de koningin, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.

Vroegmoderne tijd

8 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met dit decreet wil de kerk mensen afschrikken om kritiek te hebben / kritiek ontzenuwen / gelovigen binnen de kerk houden 1
- door (een van de volgende): 1
  - gelovigen die het recht van de kerk op aflaten openlijk in twijfel trekken in de ban te doen.
  - te benadrukken dat aflaten door God/Synodes/Concilies zijn aangewezen als een middel dat de kerk mag inzetten.
- Met dit decreet wil de kerk misstanden binnen de kerk aanpakken / de redenen voor kritiek wegnemen 1
- door (een van de volgende): 1
  - op te roepen misbruiken rondom de aflaten te corrigeren.
  - vast te leggen dat geldelijk gewin moet worden vermeden.

Opmerkingen

- *Alleen als het antwoord een juist voorbeeld bevat van een wijze waarop de kerk de reformatie wil tegengaan, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.*
- *Als bij de deelvragen dezelfde verwijzing naar de bron wordt gebruikt, wordt alleen aan de eerste juiste vermelding 1 scorepunt toegekend.*

9 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met dit pamflet kun je de tegenstelling tussen de Oranjegezinden en staatsgezinden illustreren 1
- omdat de burgers (een van de volgende): 1
  - hulp vragen aan stadhouders Willem III tegen het stadsbestuur.
  - dreigen dat in Amsterdam aanhangers van (de staatsgezinde) gebroeders De Witt gedood zullen worden.
  - partij trekken voor Oranje door te zeggen dat hij groot wordt.
- De burgers leveren kritiek op de oligarchisering van het Amsterdamse stadsbestuur / op het gebrek aan inspraak van de Amsterdamse burgers (door te eisen dat bestuurders niet meerdere functies tegelijk uitoefenen) 1

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag een juiste politieke tegenstelling bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Op de prent is te zien dat de bezoekers in het koffiehuis kranten/pamfletten lezen/bespreken / met elkaar discussiëren, waardoor bezoekers (nieuwe) politieke ideeën kunnen opdoen/delen/verspreiden 2
- Koning Karel II wil voorkomen dat kritiek op het koningschap zich onder de bevolking kan verspreiden / dat de publieke opinie zich tegen hem keert 1

Opmerking

Alleen als het antwoord op de eerste deelvraag een combinatie bevat van een uitleg over het beïnvloeden van het denken over politiek en een verwijzing naar de prent, worden scorepunten toegekend.

11 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De beschrijving bekritiseerde de machtsbasis / de onderbouwing van het absolutisme door het *droit divin* (of een juiste omschrijving hiervan) in twijfel te trekken 1
- Het artikel riep mensen op kritisch na te gaan of het geloof in genezing klopte / niet te geloven in een goddelijke kracht, wat paste bij het uitgangspunt van het rationalisme dat het gebruik van het menselijk verstand bijgeloof tegenging / dat logisch redeneren boven onbewezen geloof ging 2

Opmerking

Als in het antwoord bij de tweede deelvraag alleen wordt ingegaan op empirisme/onderzoek doen, worden geen scorepunten toegekend (omdat de vraag over het rationalisme gaat).

Door de tijd heen

---

12 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

5, 3, 6, 1, 4, 2

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Moderne tijd

---

13 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De Europese mogendheden streefden er tijdens de Restauratie / na het Congres van Wenen naar dat monarchieën werden hersteld / naar het creëren van een stabiele politieke orde, zodat het Congres dacht dat de nieuwe staat geaccepteerd zou worden door grote mogendheden als werd gekozen voor een monarchie (en niet voor een republiek) 2
- Het Congres wilde voorkomen dat na de (recente) Belgische afscheiding van het Koninkrijk der Nederlanden het Nederlandse koningshuis toch weer macht zou krijgen in België 1

Opmerking

Alleen als bij de tweede deelvraag wordt ingegaan op de afscheiding van België, wordt 1 scorepunt toegekend.

14 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In de negentiende eeuw was de aanhang van de feministische beweging vooral afkomstig uit de welgestelde burgers/de bourgeoisie 1
- Zetkin wilde met *Die Gleichheit* de vrouwenbeweging een socialistische/communistische koers laten varen / meer aanhang verkrijgen onder arbeiders (waarmee ze de invloed van de bourgeoisie wilde tegengaan) 1

15 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Door buitenlandse mogendheden af te beelden (als verschillende dieren) die in China zitten, geeft Tse de kritiek weer dat de Chinese regering machteloos is tegenover de imperialistische buitenlandse mogendheden / dat de keizer te weinig doet aan de invloed van buitenlandse mogendheden 2
- Tse kan deze prent in Hongkong publiceren omdat de keizer daar, door de ongelijke verdragen / doordat het een Britse (kroon)kolonie is, geen zeggenschap heeft (zodat kritiek op de Qing-dynastie niet wordt gecensureerd) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Voor het onderzoek naar de oorzaken van de Duitse verlies vind je de bron minder betrouwbaar omdat Eliza von Moltke in dit boek de reputatie van haar echtgenoot wil verdedigen / wil ontkrachten dat de Duitse verlies aan Von Moltkes optreden bij de Marne ligt (en daarom misschien de schuld van de nederlaag bij anderen probeert te leggen / de rol van haar echtgenoot kleiner maakt) 1
- Eliza von Moltke houdt de legerleiding verantwoordelijk voor het veroorzaken van problemen op het slagveld / beweert dat door de legerleiding de fatale loopgravenoorlog is veroorzaakt, waarmee tegenstanders van de dolkstootlegende in kunnen gaan tegen de bewering dat de voorlopige regering zich overgaf terwijl Duitsland nog had kunnen winnen / dat de legerleiding geen schuld had 2

17 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door precieze instructies te geven over de inhoud/vorm/toon van de berichtgeving in de krant, is er geen vrijheid van meningsuiting meer / beïnvloedt de regering de berichtgeving / kan de regering propaganda voeren (wat past bij een totalitaire samenleving) 2
- Door te benadrukken dat de Sudeten-Duitsers slachtoffer zijn (van de Tsjecho-Slowaken) / dat het nauwelijks voorstelbaar is dat Sudeten-Duitsers nog onderdeel blijven van Tsjecho-Slowakije, wil de regering het volk duidelijk maken/er klaar voor maken dat een oorlog mogelijk nodig is om de Sudeten-Duitsers te beschermen / om het Sudetenland bij Duitsland in te lijven 2

Opmerkingen

- *Alleen als het antwoord een combinatie bevat van een uitleg (bij de eerste deelvraag) over dat het artikel past bij de totalitaire samenleving en (bij de tweede deelvraag) dat de instructie voorbereidt op oorlog en een daarbij passende verwijzing naar de bron, worden scorepunten toegekend.*
- *Als bij de deelvragen dezelfde verwijzing wordt gebruikt, wordt alleen aan de eerste juiste verwijzing 1 scorepunt toegekend.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De Nederlandse legervolichtingsdienst keurt publicatie af omdat door deze foto de mening kan ontstaan dat het Nederlandse leger te hard ingrijpt / dat er een oorlog wordt gevoerd 1

of

- De Nederlandse legervolichtingsdienst keurt publicatie af omdat deze foto het thuisfront in Nederland zou kunnen verontrusten (zodat de steun voor het Nederlandse ingrijpen zou kunnen wegvallen) 1

- Je vindt de foto bruikbaar omdat je ervan uit gaat dat de foto een juist beeld weergeeft van de dekolonisatieoorlog / laat zien dat het inderdaad gaat om een oorlog, omdat uit de brief van Hugo Wilmar blijkt dat hij (als maker) vindt dat door het tegenhouden van publicatie ten onrechte het beeld ontstaat dat het rustig is in Nederlands-Indië/Indonesië (terwijl dit niet het geval is) / dat de foto een beeld weergeeft dat de Nederlanders zouden moeten zien 2

19 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Door het uitgeven van de grenspassen door medewerkers van de *Staatssicherheidsdienst*, versterkte de regering van de DDR de controle over de bevolking / kon de regering het contact met westerse ideeën in de gaten houden (wat een binnenlands politiek doel was) 1
- De regering van de BRD wilde het *Passierscheinabkommen* niet erkennen als internationaal verdrag omdat dit zou betekenen dat de DDR als (gelijkwaardige) staat erkend werd (terwijl de regering van de BRD dit nog ontkende) 1

20 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Behrendt geeft de visie weer dat door de toestemming de CPN de mogelijkheid krijgt om onwaarheden/sprookjes te verspreiden / om de Nederlandse bevolking te indoctrineren met communistische boodschappen 1
- door (een van de volgende): 1
  - de CPN-voorzitter Paul de Groot, Paulus de *Moskou-bouter* te noemen.
  - het laten voorlezen uit het sprookjesboek van de 'Marx-Brothers' Stalin en Mao.

Opmerking

Alleen als in het antwoord een juiste visie van Behrendt over het besluit wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Volgens de historici besloot de regering de CPN zendtijd te geven omdat:

- (tijdens de detente) het wantrouwen ten opzichte van communistische ideeën / de angst voor een communistische overname verminderden, zodat het uitzenden door de CPN niet langer als gevaarlijk werd beschouwd 2
- (in de jaren 1960) mensen zich steeds meer gingen afzetten tegen autoriteiten / andere ideeën kregen over de reikwijdte van het gezag van een overheid, waardoor het verbieden van zendtijd voor politieke partijen door de overheid minder werd geaccepteerd / op verzet stuitte 2

Opmerking

Alleen als het antwoord telkens een combinatie bevat van een juiste uitleg van (bij de eerste deelvraag) de invloed van de detente en (bij de tweede deelvraag) de verandering in denken over autoriteit en een verklaring voor het besluit de CPN zendtijd te geven, worden telkens scorepunten toegekend.

22 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De aandachtspunten passen bij (**twee** van de volgende):

- het loslaten van oude cultuur/gewoontes / het anti-traditionele karakter van de Culturele Revolutie 1
- omdat zij (een van de volgende): 1
  - geen huisdieren mogen houden omdat dit bourgeois zou zijn.
  - geen feodale sieraden mogen dragen.
- het creëren van een persoonscultus rondom Mao 1
- omdat hun school wordt vernoemd naar Mao 1
- het xenofobe karakter van de Culturele Revolutie 1
- omdat zij hun westerse kleding/haarstijl moeten aanpassen 1

Opmerkingen

- *Alleen als een juist kenmerk van de Culturele Revolutie wordt genoemd, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passend aandachtspunt.*
- *Als een aandachtspunt twee keer wordt gebruikt, wordt alleen bij het eerste gebruik 1 scorepunt toegekend.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Met het inrichten van de fototentoonstelling wil China laten zien dat China een eigen politieke koers aanhoudt / propaganderen dat China de ideologische leider is binnen het communistische blok / aangeven dat de schuld van de breuk met China bij de Sovjet-Unie ligt 1
- door (een van de volgende): 1
  - teksten op te nemen waaruit moet blijken dat de Sovjet-Unie onschuldige burgers mishandelt.
  - te verwijzen naar de ideologie van Mao.
  - de Sovjet-Unie revisionistisch/fascistisch te noemen.
- De regering van de DDR brengt de boodschap over dat zij de positie van de Sovjet-Unie als leider van het communistische blok erkent / dat kritiek op de Sovjet-Unie niet wordt getolereerd 1

Opmerking

Alleen als het antwoord op de eerste deelvraag een juiste ideologische boodschap bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

24 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Jiang Zemin legde de nadruk op economische ontwikkeling / de invoering van een economisch stelsel met kapitalistische elementen 1
- Jiang Zemin onderbouwde het behouden van de machtspositie van de communistische partij binnen China / het weigeren van democratisering, omdat volgens Zemin te veel ontwikkelingen / het invoeren van meer politieke vrijheid, de politieke stabiliteit in gevaar zou brengen 2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

bij 1:

- (Het triomfantelijk marcheren langs de overwinningszuil past bij) 'de opkomst van de politiek-maatschappelijke stroming nationalisme' 1

bij 2:

- (Het hijsen van de Poolse vlag na hun overwinning in Berlijn past bij) 'het voeren van twee wereldoorlogen' 1

bij 3:

- (Een parade die aandacht vraagt voor rechten voor homoseksuelen past bij) '(de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot) ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen' / 'de ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen' 1

Opmerking

Als bij de tweede deelvraag 'de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog' wordt genoemd, wordt geen scorepunt toegekend (omdat Poolse troepen in Berlijn in mei 1945 hieraan niet bijdroegen).

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 25 mei te accorderen.

Ook na 25 mei kunt u nog tot en met 13 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 <https://blogs.nottingham.ac.uk/argonautsandemperors/2018/02/15>
- bron 2 <https://dl.wdl.org/595.png>
- bron 3 Iosif R. Grigulevič, *Ketzer - Hexen – Inquisitoren*, Freiburg 1995, pag. 87
- bron 4 https://www.begijnhofbreda.nl/wp-content/uploads/2016/12/Binnenwerk_congres-2.pdf
- vraag 7 https://www.dbnl.org/tekst/guic001besc01_01/guic001besc01_01_0103.php pag. 301
- bron 5 <https://www.rkddocumenten.nl/rkddocs/index.php?mi=600&doc=787>
- bron 6 https://resolver.kb.nl/resolve?urn=gvn:RIJK03:DAGPREN_RP-P-OB-77-175
- bron 7 <https://www.history.com/news/coffee-houses-revolutions>
- vraag 11 <http://enccre.academie-sciences.fr/encyclopedie/article/v5-649-0/>
- vraag 14 R.J.Evans, *Proletarians and Politics: Socialism, Protest and the Working Class in Germany before the First World War*, New York 1990, pag. 97
- bron 8 https://www.inkl.com/glance/news/revolution-always-on-the-mind-of-south-china-morning-post-co-founder-tse-tsan-tai?first_login=true&section=combined
- bron 9 <https://archive.org/details/erinnerungenbrie00byumolt/page/n11>
- bron 10 Karen Peter ed., *NS-Pressenanweisungen der Vorkriegszeit. Edition und Dokumentation Bd.6/III: 1938. Quellentexte September bis Dezember*, München 1999 pag. 842
- bron 11 <https://nimh-beeldbank.defensie.nl/foto-s/detail/b41fa48f-29c6-362a-b426-4b3c62a289a4/media/1dd1fa49-a7e9-20ee-8544-f699f17b44d>
- vraag 18 <https://hugowilmar.nl/biografie/nederlands-indie/>
- bron 12 *Algemeen Handelsblad* 10-09-11965
- bron 13 Ruddy Doom, *Treurlied op de Gele Rivier: conflict en ontwikkeling in China*, Gent 2004, pag. 79
- bron 14 <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/209141>
- vraag 24 <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/186810261304200205>